

SUMMARY

- (a) Within the fifty years of the development of the Arab theme in Israeli literature, a gradual and continuous aloofness from the Arabs and from the Arab way of life may be discerned.
- (b) In place of a description of the Arab way of life, the Arabs are now perceived as ideas.
- (c) Three basic approaches to the Arabs were discussed:
 - The Romantic-Exotic approach
 - The Problematic approach
 - The Existential-Historiosophic approach
- (d) The perception of the Arabs as an existential condition becomes a reality in the light of Jewish relationship towards the Arab states. The Arabs have become a threat to Jewish existence in the region, and to the very political existence of the State of Israël.

CONCLUSIONS

Two distinct periods can be discerned in the approach to the Arabs and the Arab problem in Israeli Hebrew literature. The first period comprises the years before the Second World War, the first four decades of this century. The second period is the years since the War of Liberation of 1948. The period from the beginning of the Second World War up to the end of the War of Liberation must be viewed as a time of fluctuation and transition.

The literature in the different periods does not present a uniform approach to the Arabs, but there are certain preponderant trends in the different periods. The aim of this study was to define the different trends in the different periods, with emphasis on the second period. The trends are summarised in this chapter to show the development in the approach to the Arabs in the different periods. This summary is followed by a discussion on the different trends in the different periods.

In the first period, the first four decades of this century, the main approach to the Arabs was romantic, simplistic and even idealistic (Chapter 1). A few writers had an eye for the problematic side of the relation between the Jews and the Arabs, but they remained in the minority (Chapter 2).

During the years of the Second World War and immediately afterwards, different trends can be discerned, as is shown in Chapter 3. Some of the writers, chiefly the older writers, tried to keep the romanticism of the first period alive, despite the harsh realities of their time. Others, especially the native-born writers (sabras), present an ambivalent approach. There is something of the romantic approach in their literature on the one hand and even envy of the Arabs who are so completely at home in the coveted land. On the other hand these writers were confronted with the reality of the approaching war against the Arabs and they felt revulsion at the primitive lifestyle and the filth of the Arabs in their settlements.

In the second period, since the Jewish War of Liberation of 1948, three main trends can be defined. The first one is encountered in the literature aimed at the youth throughout this period. It is a naive approach to the problem, expressing a yearning for the good old days of friendship that are no more (Chapter 4). The second trend can be seen in the literature of the time immediately following the War of Liberation, and also in literature following the subsequent wars between Israel and the Arab states. The Arab problem is a daily reality for these writers. The political problems, the alienation between Jews and Arabs and the expulsion of the Palestinian Arabs resulted in remorse and feelings of guilt in the minds of these Israeli Hebrew writers. The social disintegration of the Arabs is noted and linked to the political and military problems (Chapter 5).

The third trend in the period since the War of Liberation appears at the beginning of the Sixties, when a new generation of writers, the so-called Canaanites, came to the fore (Chapter 6). The writers of the first period wrote against the backdrop of the Diaspora and the writers of the years following the Second World War paid special attention to both the Diaspora and the Holocaust. These writers of the new generation saw their work as a continuation of Biblical times, ignoring the Diaspora. They regarded the confrontation between Arab and Jew as a part of a life and death struggle, such as faced the Israelites at the time of their entrance into the promised land. The Israelites had to face the Philistines, the Moabites and all the other hostile nations of Canaan in their struggle for survival and the new Israelites have to face the Arabs. For these writers terrorism is part and parcel of their daily life, leading to further alienation between Arab and Jew. To them the Arabs are a menace that has to be overcome by force.

The writers of the first period hailed mainly from Eastern Europe. The strange surroundings of Israel made deep impressions on them, creating the feeling that they were carried back to the ancient Eretz Israel of the Bible. The romantic idea that the Arabs were the Jewish peasants who were forced to abandon their faith appears with some

frequency in their work. The main exponent of this romantic approach was M Smilansky. He was indeed a friend of the Arabs. In his sentimental approach to the Arabs he was charmed by their romanticism and simplicity.

This romantic approach can clearly be discerned in the many stories of the sentries (Chapter 1.1). The sentries became well acquainted with the Arabs and even copied their way of life and language. They wanted to be shepherds and tillers of the soil - and the Arabs gave them an example to copy. Friendship between Arab and Jew is a common theme. The literature of this period reveals an intimate knowledge of the Arab way of life, of Arab thought, aspirations, values and virtues. The tragic side of the Arabic existence is the object of many sympathetic portrayals by writers such as Smilansky and Churgin (1.3). These writers, and especially Smilansky, were inspired by a strong desire for a peaceful and friendly co-existence with the Arabs. This ideal is the starting-point of many stories from this period.

The negative side of the relationship between Jews and Arabs was touched on by a smaller group of writers from this period, with Steinberg and Brenner as the more important figures. They had an eye for the human situation of strangers, rivals, claiming the same motherland. Tension and mistrust must be seen beneath the surface. Amongst these writers were quite a few native-born writers who had the desire to understand the Arabs but who remained suspicious of them. The problem came more to the fore with the awakening of Arab national consciousness which led to the riots of 1929 and 1939. This slowly eroded the Jewish romantic illusions about the Arabs. The main stumbling blocks were ownership of the land, competition between Arab and Jewish labourers and the alienation of the Jewish farmers from their Jewish worker brethren (p. 37). These problems resulted in a more realistic and critical approach to the whole matter. The Arabs were seen as part of the hostile landscape, as a physical factor threatening the existence of the Jewish minority in the Land of Israel. As a result of this Brenner was quite critical of the romantic and optimistic approach of Smilansky and others like him. Brenner saw the chasm that

existed between Jews and Arabs, even describing the Arabs as a volcano about to erupt (p. 43).

In the transition period from the beginning of the Second World War until the end of the War of Liberation the romantic approach continued, especially in the works of the older writers who were unable to adapt to the new menacing circumstances. Some writers, like Sharoni and Ravina, still strove for a better understanding of the Arabs linked with an identification with the primitive Arab way of life (pp. 49, 50), as something reminding them of the biblical past (p. 58).

A new development can, however, be discerned in the writings of the younger writers of that time. An ambivalent approach appears in their work. Something of the romantic approach of the first period lingers on in their work. They also express the desire to live in peace with the Arabs. There are even traces of envy on their part of the Arabs' attachment to the ways of the land. On the other hand they are faced with the reality of the military preparations for the coming war against the Arabs. They also feel revulsion at the filth of the Arab settlements and their primitiveness. This ambivalence can even be found in the second period, after the Jewish War of Liberation. There is a yearning for the friendship and brotherhood of days gone by, set against the depressing reality of their own time (p. 76). The motive of love and hatred appears frequently in the literature of this period (p. 82). The three main motives of the Arab way of life that are described are vengeance, sexual lust, and treachery.

In the second period, after the Jewish War of Liberation of 1948, several approaches to the Arabs appear in the Israeli Hebrew literature. A naive approach can be discerned in works written for the youth (Chapter 4). The literature for the youth consists of two main types, namely legends, folk-tales, travel and adventure stories with a didactic purpose on the one hand, and stories in which the author reminisces about bygone days on the other hand. In these stories the Arab problem is touched on in a naive and simplistic manner. The brotherhood between Jews and Arabs is often emphasised, linked to the idea of peaceful

co-existence. This is especially true of the stories about the early shepherds and pioneers. This can be seen from the repetition of one of the ideas of the early writers in a work of Agmon of 1960, namely that the fellahin are no other than the Hebrews left behind in the land after the exile (p. 119). Romanticism is indeed one of the important elements of these stories. A clear distinction is often made between the Arabs as a group - chiefly a hostile group - and the individual Arab - being often quite friendly and peaceful (p. 123). For didactic purposes the human relationships of mutual responsibility, neighbourliness and peace are often emphasised (p. 124).

The stories in which the authors reminisce about the time of their youth constitute an important landmark in Israeli literature in the transition to a problematical approach to the Arabs. The authors of these stories were sabras from the generation of the Palmach. They knew the Arabs as an unseparable part of the way of life of their childhood. A yearning after the world of childish simplicity can often be found in their stories (p. 127). That world disappeared due to the new tensions. That world that will be no more, with its peace and brotherhood, is remembered with nostalgia. The complications of the situation after the War of Liberation are forgotten in the memories of the time that was.

Another section of the writers of the generation of the Palmach faced the problems of their own times squarely. They commenced writing in the years of the Second World War and immediately afterwards, and were almost exclusively graduates of the pioneer youth movement. Many of them had ties with Kibbutzim. Their world view was socialistic, stressing the ideals of the equality of man, the brotherhood of nations, and the importance of the class struggle. These values started to disintegrate due to Israel's confrontation with the Arabs. Their starting-point was their own war experiences. The Arabs were part of their childhood experiences, but they became enemies in war. This resulted in confusion in their souls, confusion that is often expressed in their writings.

The political problems that started with the awakening of Arab nationalism before the Second World War increased the hostility between Jews and Arabs. This increase in hostility plays the central role in many stories. The enmity of the Arabs is even ascribed to envy on the part of the Arabs of the agricultural and other successes of the Jews (p. 140). Before the War of Liberation there were some binding factors, such as the common struggle against the British authorities, but after the war the alienation increased rapidly.

This caused complex feelings of guilt in the minds of some of these writers, remorse, conflicting emotions and even self-flagellation. This remorse was caused by the actions the Jews had to take against the Arabs. Yizhar, for example, saw the moral problems quite clearly, matters of conscience playing an important role in his writings. He pointed out the experiences of the Jews during the Holocaust and demonstrated that the Jews did comparable things to the Arabs after the War of Liberation. In his The Story of Khirbet Haziyah (1949) he illustrates the rough handling of the Arabs by the Jewish soldiers (pp. 148, 9). He touches on the moral problem in this manner and has an eye for that which is wrong in one's own midst. The didactic aims of this description are quite clear. This story stirred up quite a controversy, the public seeing in the very fact of the expulsion of the Arabs a failure inherent in the Israeli victory. Although the expulsion can be militarily justified, it amounts to the repression of one nation by another that has experienced repression in its own history. These moral problems also find expression in the works of other authors of this period, such as J bar Yosef. They were faced by a struggle between two peoples for the right to one homeland (p. 154). This tendency can also be discerned after the subsequent wars between Israel and the Arab states (pp. 154, 5).

The Arab refugees are often referred to by these writers and their situation is compared to the experiences of the Jews through the ages. This whole matter of the Arab refugees became a central political problem in the Israeli-Arab conflict. The attention, even sympathetic attention as in the case of A Meged, paid to this problem need therefore not cause surprise (pp. 157, 8).

Closer to the present time the ties of acquaintanceship which tied the Hebrew writer to the person of the Arabs and to their way of life, gradually loosened. These ties can still be seen in the work of Yizhar, but since his time it has gradually faded. The focus is directed to the Arabs who remained in the land with their demands for education, their desire to flee or to change the situation by way of social progress. The old Arab way of life is no more. The social changes are described. This caused a struggle in the minds and life of the Arabs. This struggle between the world of a previous era and the new situation is often quite sympathetically described.

The political and security implications of the Arab problem also receives due attention in the literature. The ideal to displace hostility with friendship by way of personal contact between Arabs and Jews is frequently expressed. This ideal is often thwarted by mutual reticence, as can be seen in stories dealing with love between members of the two peoples (pp. 182-6).

Since the beginning of the 1960's a new generation of writers appeared on the scene, the Young Guard, also called the Generation of the State. Important figures amongst them are Y Retush and A Amir. In their works a spiritual severance from the Jewish cultural heritage of the Diaspora and a return to the ancient Canaanite mythology, to the sources of the Canaanite Hebrew culture of the biblical period can be discerned. The people of the settlements are for them the Canaanites or the Hebrews. They see their work as an organic continuation of the Bible and its ancient Canaanite-Semitic literature. There are also many themes of the writers of the first period that recur in the work of the so-called Canaanites, especially the romantic chalutzic ideals of the Second Aliyah.

The fateful meeting between the two peoples and the struggle for their birthright in the homeland are expressed in terms of a decisive life and death confrontation. There is a political and militaristic trend in their approach against the romantic and legendary solution to the corresponding problems of the first period. The Arabs are for them

an existential condition and an historical destiny with which one had to struggle, and overcome by force. The fight against terrorism plays an important role in their work. Some of these writers even display a tendency to chauvinism, eg, Shamir, furthering hatred and alienation by a one-sided approach to the problem (p. 192).

These feelings of hatred and alienation did make their first appearance in the first period, especially in the writings of Brenner. In his time the Jews were a minority amongst the Arabs in Palestine. This is paralleled in modern times by the state of Israel being encircled and dissected by hostile Arab states and an insecure and artificial border (p. 200). The Arab problem has implications for the daily existence of the Jews in Israel. The tragic side of the conflict does not escape notice. Yizhar saw the moral problem but for Oz the Arabs are an existential condition (p. 202). The Arabs are a daily threat, with the result that Oz even regards the landscape as part of the menace of the enemy, that lives in and infiltrates the landscape.

Although these writers like to see their work as a continuation of the literature of the biblical period, they cannot totally ignore the Holocaust, the fate of the Arabs being seen as a reflection of the historic fate of the Jews. Remorse also plays a part in their work, the state of Israel having been built on Arab ruins.

ב י ב ל י ו ג ר פ י ה

1. דברי ביקורת כלליים

- ביק, אברהם: הנושא הערבי בשירה העברית. הפועל הצעיר, מסי 31-32, ח' בניסן תשי"ל, ע' 32.
- בן-גריון, עמנואל: סיפורים עבריים מחיי הערבים (בשולי האנתולוגיה בעריכת יוסף אריכא). דבר, מוסף לספרות ולאמנות, 7.2.64 ע' 7.
- בן-עזר, אהוד: פורצים ונצורים; עיונים בספרות הישראלית הצעירה. קשר עשור, חוב' ד, 1968. ע' 159-125.
- גורי, חיים: משהו על מוישה. דבר, משא מסי 17, ערב פסח תשלי"ב.
- ד.ת: סיפורים עבריים מחיי הערבים. קשת, חוב' כא, תשכ"ד, ע' 175.
- הרכבי, יהושפט: עמדת ישראל בסכסוך ישראל-ערב. תל-אביב, דביר 1967.
- זהבי, א: המפגש היהודי-ערבי בספרותנו. האומה, חוב' 2 (18) תשרי תשכ"ז, ע' 217-
- מנצור, עטאללה: גישושי-הכרות ערביים-ישראלים. הארץ, תרבות וספרות, 13.11.70.
- מרגלית דן: סיפורים מחיי הערבים. חרות, ספרות ואמנות, 20.2.64 ע' 5.
- קלוזנר, יוסף: האומה העתיקה בהתחדשותה. מבחר הספור הארץ-ישראלי (אנתולוגיה בעריכת ר. פטאי וצ. וולמוט. ירושלים, ר. מס, 1956).
- רגב, מנחם: הבעיה הערבית בספרי-ילדים ישראלים. עכשיו, מסי 21-24 תשכ"ח.
- שקד, גרשון: גל חדש בסיפורת העברית. תל-אביב, ספרית פועלים, תשלי"א.
- הסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ-ישראל. ספר מסלה. ירושלים, ועדת התרבות, תרפ"ד.
- חלק א': תנועת הפועלים העברים בארץ-ישראל. כולל זכרונות וסיפורים "הושב העדר" (מאיר'קה).
- מאת א. קגטורוביץ: זכרונות מחיי יחזקאל ניסנוב מאת ישראל גלעד, תל-חי מאת ישעיהו ד. ספר השומר; דברי חברים. תל-אביב, דביר, תשי"ז.
- אריכא, יוסף: עורך. סיפורים עבריים מחיי הערבים (אנתולוגיה). תל-אביב, עם הספר, 1963.

אמיר; אהרן: אדם בחול; סיפור. הארץ, 9.10.1946.

שירת ארץ העברים; שירים. קשת, חוב' לו 1967.

יתד; שירים. תל-אביב, לוין אפשטיין, 1971.
משיב, מ: שיריו החדשים של אמרן אמיר. מעריב, ספרא וסייפא, 15.1.71.
עמ' 29.

אראלי (אורלוף), לוי אריה: אללה כרים; דרמה. ניו-יורק, תרע"ח. השלוח,
כרך כז, תרע"ב-תרע"ג, ע' 51-65, 107-119,
204-221, 323-336, 401-411, 501-508.

בן עזאי התימני; סיפור. מתוך: סיפורים מאת
ל.א. אריאלי. הוצ' אגודת הסופרים, תשי"ד.

אריכא, יוסף: מראות בכחול; סיפורים. תל-אביב, סלע, תשי"א. כולל: הנוטר
במקשה, שבילים בגלזל העליון, חסן החמור.

דוחובני, ב.י: מראות בכחול. גליונות, כרך יא תשי"א, ע' 324-

צעדים באש; סיפורים. תל-אביב, ניב, תשכ"ז. כולל:
הצייר והרועה, נוף של ליל.

אשכנזי, טוביה: הבדוים מספרים. תל-אביב, קדם, 1940. כולל: ממשל אחמד
אל-ג'זאר-פחה, מלחמות הכורדים מדמשק, השיך מוחמד-עלי,
חמש מאות הרוכבים, איך נהרגה פאתומה, קרב-דמים, עלילות
סנד וחמדן, הבדוית האבודה, המלך פיצל בשערי דמשק.

בורלא, יהודה: בלי כוכב; סיפור. תל-אביב, מצפה, תרפ"ז. כולל: בין שבטי
ערב; רשמי בורח.

בן-עזר, אהוד: בלי כוכב. הארץ. תרבות וספרות 9.6.70

גיל, משה: אמנות הסיפור של י. בורלא. גליונות, כרך כ תשי"ז ע' 8-
ליכטנבוים, יוסף: ספרותנו החדשה; התפתחות השירה והפרוזה בספרות העברית.
תל-אביב, ניב, תשכ"ג. ע' 224-

המנחם עזרא: זכותו של ראשון. גליונות, כרך כ, תשי"ז, ע' 10-

קשת, ישורון: אומדות; הערות בקרתיות. ירושלים, אגודת "שלם", תש"ל.
עמ' 117-

נפתולי אדם. ירושלים, 1929.

בקדושה ובאהבה; סיפורים. תל-אביב, 1935. כולל: בקדושה,
סנונית ראשונה.

קול בתבור; סיפור. רשפים. הוצ' אגודת הסופרים על-יד
דביר, 1961.

בעל בעמיו; רומן. תל-אביב, דבר מסדה, 1961.

בן-עזר, אהוד: בעל בעמיו ליהודה בורלא. הארץ, תרבות וספרות, 8.10.71

לקול הצעדה; סיפורים. רמת-גן, אגודת הסופרים בישראל
ליד מסדה, תשכ"ו. כולל: פגישות חזון בוטרוס.

- אבישי, מ: הווי כלה. משא (למרחב), י"ד בשבט תשכ"ו.
- בונין, ש"ד: לקול הצעדה. כרמלית. כרך יג תשכ"ז, ע' 339-341.
- ברזל, הלל: מבוא לסיפורי יהודה בורלא. חזון בוטרוס. חתני פרס ישראל (בעריכת הלל ברזל). תל-אביב, יחדיו, תש"ל. ע' 257.
- כהן, אדיר: לקול הצעדה מאת יהודה בורלא. מאזנים, כרך כב תשכ"ו, עמ' 177-
- דרך גבר; סיפור. מפגש, חוב' ב' שבט תשכ"ו, ע' 20-32.
- האמצעים האמנותיים ביצירת יהודה בורלא. מאזנים, כרך טו, תשכ"ב-תשכ"ג, ע' 48-
- כהן, ישראל: עלילות יהודה בורלא. מאזנים, כרך כג, תשכ"ו-תשכ"ז, עמ' 446-
 בורנשטיין, תמר: עלילות סולימן ודני. תל-אביב, ספרי צבר, 1968.
- בושט, הדה: ההר השלישי; סיפור. קשת, חוב' ד, 1959.
- ביבר, יהואש: מרד הדרוזים: סיפור. תל-אביב, עם עובד, 1967.
- פרשים מסתערים; סיפור. תל-אביב, מסדה, 1965.
- בלס, שמעון: אשעב מבגדד; סיפור. תל-אביב, עם עובד, 1970.
- בן-אהרן, יריב: הקרב; סיפור. תל-אביב, עם עובד, 1967.
- בן-יהודה, חמדה: מוכר התאנים; סיפור. מתוך: מחיי הילדים בא"י מאת המחברת, ורשה, תושיה, 1904.
- בן-יהודה, י. (יב"י): תקוה; שירים. ירושלים, אוגדן, 1966. כולל: יא חוסן, סלים.
- בן-נחום, ארנון: פליטה; שיר. על המשמר, דף לספרות ואמנות, 1958: 18.7 עמ' 6.
- בן-נר, יצחק: אלקסנדר הגדול; סיפור. קשת, חוב' כד, 1964.
- אבינור, גיטה: לעבר מחוז הדמיון הקודר. על המשמר, דף לספרות ואמנות, 1965. 17.10. ע' 4.
- האיש משם; רומן. תל-אביב, עם עובד, תשכ"ז.
- אבישי, מרדכי: על תמורה אחת ברומאן הישראלי. מאזנים, כרך כו. תשכ"ח עמ' 433-
- באר, חיים: הארץ, העם, הספרות. משא (למרחב), מס' 41, ערב ראש השנה תשכ"ח.
- כהן, אדיר: האיש משם. מאזנים, כרך כה, תשכ"ז-תשכ"ח, ע' 481-
- שה-לבן, יוסף: האיש משם. הפועל הצעיר, חוב' 48. 1967. ע' 20.
- קול חליל בדשא ליד הנחל; סיפור. הארץ, תרבות וספרות, 4.10.67.
- רכבת העמק לאינסוף. הארץ. תרבות וספרות, 30.9.70.
- בן-צבי, רחל ינאית: משוט בארץ. מאזנים, ינואר 1963. כולל: בדווים ממוצא יהודי.
- בן-שאול, משה: עקבי הצאן העלומות; סיפור. מתוך: המון כוכבים מאת המחבר. תל-אביב, אל"ף, 1966.

בצר, עודד: מרדכי המכונה מוראד: סיפור. מתוך: גבעת הערוצים מאת המחבר, תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשי"ך.

בר-אדון, פסח: באהלי מדבר; סיפורים. תל-אביב, א.י. שטיבל, תרצ"ד. כולל: אבו-עלי. אבו דואס, הרועה המשחק, מנצור הרועה, נקמת דם אביו, עומר ואהובתו, המורדת, גורל, צוררת, החטופה, אחות האמיר, גז הצאן, רמדאן, איברהים דרוויש, יתומה. ----- סוסים מספרים; סיפורים. תל-אביב, עם עובד, תשכ"ו. כולל: מזלה, פרא בן חיל.

בר-יוסף, יהושע: בני המג"ד; מסיפורי המלחמה. תל-אביב, נ. טברסקי, תשי"י. כולל: פרעושים, הפציפיסט.

אבו-עלי; סיפור. מתוך: אנשי בית רימון מאת המחבר. תל-אביב, עמיחי, תשי"ח. -----

בת הטוחן; סיפור. מתוך: עיר קסומה מאת המחבר. תל-אביב עמיחי, תשי"ח. -----

שיר הפאדיון; סיפור. מאזנים, כרך כו. תשכ"ח. ע' 407-412. -----

בר-יוסף, יוסף: חילו ומותו של יונתן ארגמן; רומן. מרחביה, ספרית פועלים, תשי"ט.

בר-יעקב, מ: עוד רומן על מלחמת השחרור. מעריב, ספרא וסייפא, 5.6.59. עמ' 13. -----

הכבשה; מחזה. מאזנים, כרך ל תשי"ל, ע' 325. -----

ברכות, ז: ציד צבאים; סיפור. מתוך: בצל חרמון מאת המחבר. תל-אביב, נ. טברסקי, 1954.

ברנר, יוסף חיים: הכתבים המקובצים. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשט"ז. כולל: בין מים למים, מכאן ומכאן, שכול וכשלוך (רומן. ניו-יורק, שטיבל, 1920), במשעולי הפרדסים מתוך: פנקס (כתבים מקובצים), עצבים, מהתחלה.

בן-עזר, אהוד: י"ח ברנר בין עליבות וצבאיות. קשת, חוב' מח 1970.

י.ח. ברנר ו"השאלה הערבית". קשת, חוב' נא תשלי"א ע' 11-26. -----

ברקוביץ, יצחק זב: חברון; סיפור. מתוך: יום אתמול מאת המחבר. תל-אביב, דביר, 1962.

ברש, אשר: ערביאים; שלושה סיפורים. מתוך: איש וביתו נחמו מאת המחבר. רמת-גן, מסדה, 1969. כולל: חגי אברהים, שפיה הנוצריה, מחמוד.

משיחות ערב; סיפורים עממיים. תל-אביב, מסדה, תשי"ט. כולל: -----

מעשה בחוטב עצים, נקמת הפלח, אין ערב בלי עוף, יצר הרע של גנבה, בר מינן, הכבשה והעז, כיצד נעשה הקוף, קבר משה, מעשה שכולו שקר, הסוטה, האמיר החסיד, גואל הדם.

גוטמן, נחום: סיפורים מצוירים. מרחביה, ספרית פועלים, 1950.
חיים, גורי: הבכי, אל תלך ליפו; סיפורים. 7 ימים (שבועון ידיעות אחרונות),
פסח תשלי"א, ע' ה.

גיא, חנוך: שיר. קשת, חוב; לא תשכ"ו, ע' 48.
גיבורי, חיים: הצנחנים בכותל; רומן. תל-אביב, עוזי, 1969.
גינגולד, שולמית: שחרזדה; שיר, מעריב, ספרא וסייפא, 24.5.63 ע' 14.
גלאי, בנימין: עטלפי עכו; סיפור. תל-אביב, דביר, תשכ"א.

----- מסעי אל ארץ הגמלים; סיפורים; תל-אביב, מחברות לספרות, 1963.
קיסרי, אורי: בנימין גלאי על הדבשת. מעריב, 8.5.63 ע' 5.
גלעד, זרובבל: זרזירים; סיפור. מתוך: שיחה על החוף מאת המחבר. תל-אביב,
הקיבוץ המאוחד, 1958.

געש, יהודה: רישומי עיפרון מארץ הנגב; סיפור. כרמלית, כרך יג, תשכ"ז,
ע' 209-204.

גרנות, יהושע: ספל קפה מר; רומן. רמת-גן, מסדה, 1967.
דשא, מיכל: זוהר וזכיה; סיפורים. רמת-גן, מסדה, 1970. כולל: זוהר וזכיה,
עמק הנרקיסים. רגב, מנחם, סיפור בלשי וקשרים עם ערבים. משא
(למרחב), מס' 13, כ"ט באדר תשלי"א, ע' 7-

הזז, חיים: אבו יוסף; סיפור. מתוך: בקולר אחד מאת המחבר. תל-אביב, עם
עובד, 1963.

וילקנסקי, מאיר: בימי העליה; ציורים מימי העליה השניה. הוצ' אמנות, תרצ"ה.
כולל: שינוי ערכין, הגלילה.

בן-עזר, א: בימי העליה למאיר וילקנסקי. הארץ. תרבות וספרות, 27.8.71.
עמ' 15.

ויץ, יוסף: מגולן התחתות; סיפור. גליונות, כרך יח, תשי"ה-תש"ו, ע' 137-140.
זאירי, צבי: שוך עבדלה; סיפור. מתוך: הרפתקות יובל מאת המחבר. תל-אביב,
הקיבוץ המאוחד. תשי"ח.

זרחי, ישראל. השיך הנזוף; סיפור. מתוך: כפר השילוח מאת המחבר. תל-אביב
עם עובד, 1948.

זרטל, אדם: טבלת השימון; סיפורים. מרחביה, ספרית פועלים, 1968. כולל:
עפר דרכין ארצי, טבלת השימון.

בן-דוד, סלביה: טבלת השימון. היום, 6.6.1969 ע' 5.
חורגין, יעקב: בלהט קדם; סיפורים. הוצ' צ. ליינמן, 1944. כולל: מונירה,
בין שוניות יפו, בין הררי אפרים.

בן-אור, אהרן: תולדות הספרות העברית בדורנו. כרך ב, ע' 377-378. תל-
אביב, יזרעאל, תשי"ח.

ליכטנברג, יוסף: ספרותנו החדשה. תל-אביב, ניב, תשכ"ג. ע' 263-
----- סוהילה, מעשה חליל; סיפורים. תל-אביב, פ. גינזבורג,

- אחמד השחור; סיפור. השלוח, כרך מא, תרפ"ד, ע' 51-
- המואזין; סיפור. השלוח, כרך מד, תרפ"ה, ע' 234-
- תחי הנאורות; סיפור. גזית, כרך כה, חוב' ט-יב, תשכ"ז-
תשכ"ח, ע' 15-
- חנני, יוסף: חלילו של אחמד; סיפור. מתוך: השמש זרחה בחלון מאת המחבר.
פתח-תקוה, "מרכז", 1960.
- יהושע, אברהם ב: מול היערות; סיפור. מתוך: מול היערות; סיפורים מאת
המחבר. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשכ"ח.
- אורן, יוסף: ביערות הבדידות האינטלקטואליים. הארץ, 10.5.1968.
גיל, משה: סיפורי א.ב. יהושע. מאזנים, כרך טז, חוב' א, 1968.
דן, יוסף: הרצון לספר והיכולת להביע. מולד, דצמבר 1968.
זהבי, אלכס: הישג בסיפורת הישראלית. האומה, חוב' 2 תשכ"ט, ע' 265-
268.
- מוקד, גבריאל: מספר מודרני בהתפתחותו. מאזנים, כרך כז, חוב' א.
תשכ"ח, ע' 34-40.
- קורצווייל, ברוך: מקומם של סיפורי א.ב. יהושע, הארץ, 30.8.1968.
שלו, מרדכי: הערבים כפתרון ספרותי. הארץ, תרבות וספרות, 30.9.70
עמ' 50-51.
- שקד, גרשון: מול היערות. קשת, חוב' לט תשכ"ח, ע' 79-
- מאי-ערב לילה ושחר; מחזה. הוצ' בימות ומפעלי נייר חדרה,
1969.
- יזהר (סמילנסקי): ארבעה סיפורים. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, 1959. כולל:
השבוי, סיפור ח'רבת הזעה.
- יפה, א.ב.: הפרוזה הצעירה במלחמה. אורלוגין, חוב' ו, דצמבר 1950,
ע' 192.
- כנעני, זיון: בינם לבין זמנם: מסות על הספרות העברית. תל-אביב, ספרית
פועלים, 1955. ע' 117-
- מירון, דן: ארבע פנים בספרות העברית בת-ימינו. ירושלים, שוקן, תשכ"ב.
עמ' 267-
- קשת, ישורון: משכיות; מסות בקורת, הוצ' אגודת הסופרים ליד דביר,
תש"ד. ע' 240-
- שביד, אליעזר: שלוש אשמורות. תל-אביב, עם עובד, תשכ"ד ע' 185.
שה-לבן, יוסף: סיפור ח'רבת הזעה. אורים, כרך ז; חוב' ב, תש"י,
ע' 157-158.
- סיפורי מישור. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשכ"ד. כולל:
סיפור שלא התחיל, ערימת הדשן, החורשה אשר בגבעה.

מכבי, רחל: מצרים שלי. מרחביה, ספרית פועלים, תשכ"ח.
המנחם, עזרא: חכמת הנחש; סיפור. מתוך: בצל ימים מאת המחבר. תל-אביב, עם
עובד, 1947.

מנצור, עטאללה: באור חדש; רומן. תל-אביב, קרני, 1966.
י.פ: באור חדש. קשת, חוב' לא, תשכ"ו, ע' 166-168.

מרגלית, יוסי: החבר מאבו חמאס; סיפור. מתוך: אש בחורשה מאת המחבר. הוצ'
ניומן, תשי"ט.

הנגבי, יהודה: פטמה והפורד; סיפור. מתוך: קוץ הארגמן מאת המחבר. מרחביה,
ספרית פועלים, 1958.

נהור, עליזה: צור באהיר; שיר. מעריב, 19.3.71 ע' 29.
סובול, יהושע: מעשה אבות; סיפור. קשת, 1965.

אבינור, גיטה לעבר מחוז הדמיון הקודר. על המשמר, דפ-לספרות ואמנות,
17.10.65 ע' 4.

סלוא, יהודה: אש בהרים; סיפור. תל-אביב, עם עובד, 1964.

חסן ושומרי המסילה; סיפור. מתוך: חלומו של דרור מאת המחבר.
תל-אביב, מסדה, תשכ"ג.

המורה הארוך ועוד סיפורים. מרחביה, ספרית פועלים, 1966.
גת, ג: על סיפורי-מושבה. משא (למרחב), ט"ו בטבת תשכ"ו.

סלומון, א: החולה: סיפור. הופיע בתוך: עלה מחדש. תל-אביב, יבנה, 1952.
סמילנסקי, משה: בני ערב; סיפורים. תל-אביב, דב"ר, 1934-1937 (כתבי מ.

סמילנסקי, כרכים 5-7), תל-אביב, דביר, תשי"ז. כולל: אבו-
אל-כלב, חותן, מיתת נשיקה, בת השיך, עבדול הדי, גואל הדם,
מוחמד, מברוך, עישה, רג'יב, לטיפה ועוד.

אפשטיין, אברהם: מקרוב ומרחוק. ניו-יורק, "אהל", תשי"ד. ע' 245-

בן-אור, אהרן: תולדות הספרות העברית החדשה, כרך ג' ע' 224-תל-אביב,
יזרעאל, תשי"ח.

קשת, ישורון: משכיות. אגודת הסופרים ליד דביר, תשי"ד, ע' 101-108.

רבינזון, מ: דיוקנאות מסופרי הדור; מסות. ירושלים, דפוס "הסולל", תרצ"ב.
ע' 86-

תורן, חיים ומרדכי רבינזון: ספרותנו היפה מביאליק עד שמעוני. ירושלים,
אחיאסף, תשי"ז.

סיפורים מחיי הישוב הארצישראלי. תל-אביב,

דביר, 1934-1937. (כתבי מ. סמילנסקי, כרכים
1-4). כולל: הדסה, בערבה, בית הדוד, על הסף,
גלילה.

סיפורי הישוב. תל-אביב, דביר, תשי"ח (כתבי מ.
סמילנסקי, כרך ד). כולל: אבנר, יהודה, חוג'ה
נזר.

מאיל' ילמול: מלמול מל' אכמול' מל, מלל-מלמל מלמל'

מלמל' מל: מלמול מל' אכמול' מל, מלל-מלמל מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מל' מלמל מלמל' 5961'9'22'

מלמל' מל: מלמול מל' מלמל' 5961'5'12'

מלמל' מלמל: מלמול מל' מלמל' מלמל' מל, מלמל' מלמל' מל, 021-

מלמל' מלמל: מלמול מלמל מלמל' מלמל' מלמל' 5961'7'91'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' 5961'21'18'

מלמל: מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' 5961'

מלמל' מלמל' 2761'

מלמל' מלמל' מלמל: מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מל, 82-

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

----- מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל: מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

----- מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

----- מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

----- מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מל, 181-

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' (מלמל) מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

----- מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

מלמל' מלמל: מלמול מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל' מלמל'

רבינוביץ, אלכסנדר זיסקינד (אז"ר): בטלה הגזרה; סיפור. מתוך: כתבים
מקובצים של המחבר, כרך ב. תל-אביב,
ועד היובל, 1934.

רבינוביץ, יעקב: נדודי עמשי השומר; רומן. חלק א-ב. ירושלים, מצפה, תר"ץ.
בן-אור, אהרן: תולדות הספרות העברית החדשה. כרך ג', ע' 213-
חנני, יוסף: עיון בסיפורי יעקב רבינוביץ. קטיף, כרך ח, תש"א, ע' 145-
רודנר, עמוס: גבעת העזים; סיפור. קשת, חוב' לד, 1967.
רוקח, יצחק: פרדסים מספרים; סיפורים. הוצ' המחבר, 1971.
שבא, שלמה: סיפורי פרדסים. דבר השבוע, מס' 26, כ"ה בסיון תש"א,
ע' 23-

רז, אברהם: שעת הקבלה של פרופ' ק.ג. זליגמן; סיפור. מתוך: חוף הלטאות מאת
המחבר. תל-אביב, לוין-אפשטיין, תש"ל.

פרידלנדר, יוסף: סיפורי אברהם רז. מאזנים, כרך ל, תש"ל, ע' 342-
רטוש, יונתן (אוריאל שלח): ההולכי בחושך: מזמור. קו, מס' 2, 1965.
שאנן, אברהם: בסוגר; סיפור. מתוך: העולם של מחר מאת המחבר. תל-אביב,
ג. טברסקי, 1952.

שבא, שלמה: ימים של זהב; מחזה. תיאטרון. גלי 16, 1965. ע' 19-
שדה, פנחס: על מצבו של האדם; רומן. תל-אביב, עם עובד, 1967.

החליל הערבי; שיר. הארץ, תרבות וספרות, 13.3.70.
שוורץ, מרים: קורות חוה גוטליב; רומן. תל-אביב, עם עובד, תשכ"ח.
ברזל, הלל: צורה ובשורה ברומן הישראלי. מאזנים, כרך כח, תשכ"ט, ע' 367-
שורר, חיים: בשוכרה; סיפור. ספר הנגב; אנתולוגיה בעריכת אפרים ומנחם
תלמי. תל-אביב, עמיחי, תשי"ד.

שחם, נחום: אבן דרכים; סיפור. מתוך: אבן על פי הבאר מאת המחבר. תל-אביב,
ספריה פועלים, 1956.

שחר, דוד: חפיסת הסיגריות הריקה; סיפור. מתוך: על החלומות מאת המחבר. תל-
אביב, עם עובד, תשט"ו.

שביד, אליעזר: בין עבר לעתיד. בטרם, חוב' ט תשט"ז, ע' 26-
שטיינברג, יעקב: שיר ערבי. מתוך: כתבי י. שטיינברג, כרך שירים. תל-אביב,
ועד היובל, תרצ"ז.

החג' מחפצי-בה; סיפור. כתבי י. שטיינברג, כרך ב; סיפורים.
תל-אביב, ועד היובל, תרצ"ז.

אפשטיין, אברהם: מקרוב ומרחוק. ניו-יורק, "אהל", תשי"ך. ע' 142-

אחמד; סיפור. כתבי י. שטיינברג, כרך ב; סיפורים.

- שטרן, אברהם: (יאיר): לכנופיות המטורפים; שיר. ימים ולילות (מוסף שבת של מעריב, כ"ו בשבט תש"ב).
- שלו, יצחק: שלוש נעימות קדר; שירים. דבר, 6.11.1953 כולל: בגדה זינת, שכין, מות הסוטה דומית-אלם.
- משירי האדמה השבויה. דבר, 10.12.1953 כולל: על גג מנזר נוטר-
 דם, המשורר המדינאי והחייל, תקרית גבול.

 פרשת גבריאל תירוש. תל-אביב, עם עובד, 1964.

 מואזין; שיר. האומה, מס' 32, תש"ב, ע' 146-
 ש. שלום (שפירא): לינה; סיפור. מתוך: יומן בגליל מאת המחבר. תל-אביב, עם
 עובד, 1949.
- שלמון, אברהם: הרפתקאה בנגב; סיפור. מתוך: מהחווילה עד הנגב מאת המחבר. תל-
 אביב, שמעוני.
- שמואלי, אליעזר: אנשי בראשית. הוצ' שטיבל, תרצ"ט.
- אור בגליל; סיפורים. הוצ' שטיבל, תרצ"ט. כולל: יללת בנות
 ישראל מחצביה, שרב.

 חילוף משמרות; סיפור. מתוך: בין זריחה לשקיעה מאת המחבר.
 תל-אביב, יבנה, 1956.
- הרועה הנאמן; סיפור. הקומה; משירי הארץ וסיפוריה, בעריכת
 יוסף ליכטנבוים. תל-אביב, עמיחי, תשי"ח.
- סיפור עובדיה עולה לארץ ישראל. מתוך: כיסופי גאולה מאת
 המחבר. תל-אביב, עמיחי, תשכ"ב.
- על חוט של חסד; סיפורים. רמת-גן, מסדה, 1970. כולל: פרח
 עציץ בחלון, מחמוד שומר המסילה, להר הדרוזים.
- ברגסון, גרשון: שלושה דורות בספרות הילדים העברית, יסוד, תשכ"ו. ע' 203-
 שמי, יצחק: שבעה סיפורים, עם פתח דבר מאת אשר ברש. תל-אביב, מ. ניומן,
 תשי"א. כולל: נקמת האבות (ירושלים, מצפה, תרפי"ח), ג'ומעה אל-
 אהבל, בין חולות הישימון, אב ובנותיו, שומר המסגד האחרון.
 בן-אור, אהרן: תולדות הספרות העברית בדורנו. כרך ב', ע' 94-
 בן-עזר, אהוד: נקמת האבות ליצחק שמי. הארץ, תרבות וספרות, 11.12.70
 גיל, משה: סיפורי יצחק שמי. גליונות, כרך כו-כז. תשי"א-תשי"ב, ע' 39-
 מיכלי, ב.י.: ליד האבנים; דמויות ובעיות בספרותנו. תל-אביב, אגודת הסופרים
 ליד דביר, תשי"ט, ע' 133-
 קשת, ישורון: אומדות. ירושלים, אגודת "שלם", תש"ל. ע' 119-
 שקד, גרשון: מסה על יצחק שמי. ירושלים, כרך ג-ד, תש"ל.
 שמיר, משה: תחת השמש; רומן. מרחביה, ספרית הפועלים, 1958.

 מאגדות לוד; סיפור. מרחביה, ספרית פועלים, 1958.

- הגבול; רומן. תל-אביב, ספרית פועלים, תשכ"ו.
- בצלאל, יצחק: הגבול ומעגליו. משא (למרחב) מס' 11, כ"ו באדר תשכ"ו.
- שה-לבן, יוסף: העיר החצויה. אורים, כרך כג, תשכ"ו, ע' 442-443.
- תלפז, גדעון: שני צידיו של הגבול. משא (למרחב), מס' 11, כ"ו באדר, תשכ"ו.
- חיי עם ישמעאל (פרקי ישמעאל). תל-אביב, ספרית מעריב, 1971.
- שמעוני (שמעונוביץ), דוד: אל קברות הגבורים; סיפור. בתוך: מבחר סיפורי ארץ-ישראל, בעריכת דב קמחי, תל-אביב, י. שרברק, תשכ"א.
- שנהר (שנברג), יצחק: סיפורים. ג' כרכים. ירושלים, מוסד ביאליק, תשי"ך. ימים ידברו; סיפורים מאת המחבר. ירושלים, שוקן, תשי"ה. כולל: האשל, בנים למקום, כענבים במדבר, על הגבול, מחוץ למחנה, בשרב.
- בן-גריון, עמנואל: הסיפור העברי בשנת תשי"ה. בתוך: כנסת לזכר ח.נ. ביאליק, ספר 10, תשי"ז, ע' 317-
- שוני, ג: העגאל על הצואר. מעריב, גליון ערב חג, כ"א תשרי תשל"א, ע' 23.
- תדהר, דוד ויהודה אידלשטיין: עורכים. אברהם שפירא; סיפור עלילותיו של שיק איברהים מיכה. הוצ' ידידים, תרצ"ט.
- תלפז, גדעון: לפחד אין צבע; סיפורים. תל-אביב, קרני. תשכ"ט. כולל: ארבעה גמלים מן המדבר, מלכת הלבבות, הקרב.
- ברוך, אדם: לפחד אין צבע לגדעון תלפז. הארץ-תרבות וספרות, 10.10.69.
- מנצחים ומנוצחים; מרשימות הימים. משא, למרחב, מס' 31, כ' בתמוז תשכ"ז. כולל: העיניים שלהם, סעיד, האחים קאנאוואטי.
- בתחתונים קצרים; סיפור. מתוך: שכונת חאפ, מאת המחבר. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשכ"ז.
- הגורני-גרין; אברהם: המציאות הישראלית משכונת חאפ. מאזנים, כרך ל, תש"ל, ע' 87-
- מי ורדים מפורט סעיד; סיפור. קשת, חוב' לא תשכ"ו, ע' 5-23.
- שרון החול; סיפור. דברי ספרות, מעריב, ערב שביעי של פסח, כ בניסן תשל"ב, ע' 10-11, 14.
- חמוז, בנימין: אנטון הארמני וסיפורים אחרים. תל-אביב, מחברות לספרות, תשכ"ד. כולל: מעשה בעץ זית. תחרות שחיה, מעשה בחבית זיתים.
- ברזל, הלל: מגמות בפרוזה הישראלית. מאזנים, כרך י"ט, תשכ"ד-תשכ"ה, ע' 271-270.
- ברזל, הלל: סיפורי בנימין תמוז. הפועל הצעיר, מס' 27-28, י"א בניסן תשכ"ד, ע' 30-
- קנז, יהושע: סיפור אנטון הארמני וסיפורים אחרים. משא, למרחב, מס' 12, כ"ט באדר תשכ"ד.
- הפרדס, רומן, תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, תשל"א.

תלפז, גדעון: פשט, רמז, דרש, סוד; סיפור חידה של ב. תמוז שההיסטוריוסופיה
מקלקלת בו את השורה. מעריב, ו' טבת תשל"ב, ע' 36-